

Juridiska fakultetskansliet

Justitiedepartementet

Remiss av Ett förstärkt konsumentskydd mot riskfylld kreditgivning och överskuldsättning

Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet har fått möjlighet att yttra sig över *Ett förstärkt konsumentskydd mot riskfylld kreditgivning och överskuldsättning (SOU 2023:38)*.

Ställningstagande

Juridiska fakultetsnämnden tillstyrker förslaget i huvudsak men avstyrker förslaget till ny avräkningsordning vid utmätning och förordar att det föreslagna nationella skuld- och kreditinformationsregistret förs i statlig regi.

Marknadsföring av krediter

Utredningen föreslår att den i 6 a § första stycket konsumentkreditlagen (2010:1846, KkrL) vagt formulerade plikten att iaktta måttfullhet vid marknadsföring av krediter ska kompletteras med några kriterier för att bidra till förståelsen av innebörden av plikten. Även om det inte bör fästas alltför stora förhoppningar om hur pass klargörande detta kan verka, kan det åtminstone inte göra skada.

Juridiska fakultetsnämnden har ingen erinran mot detta förslag, eller mot övriga förslag som avser marknadsföringen av krediter. För det fall att de föreslagna ränte- och kostnadstaken inte införs, bör högkostnadskreditregleringen bestå, inkl. skyldigheten att vid marknadsföringen upplysa konsumenten om att krediten är en högkostnadskredit, och den varningssymbol som idag föreskrivs i 4 § KOVFS 2019:1.

Ersättningssystemet för säljare av krediter

Lagen (2014:275) om viss verksamhet med konsumentkrediter gäller för kreditgivare och kreditförmedlare som inte omfattas av annan tillståndsreglering. 12 § föreskriver att verksamheten ska bedrivas sunt. Utredningen har observerat att vissa konsument-kreditinstitut tillämpar provisionsbaserad ersättning till anställda och föreslår en reglering som ska förhindra detta. Detta ska genom att ersättningssystemet ”ska vara uppbyggt på ett sätt som inte negativt påverkar skyldigheten enligt 12 §”.

Juridiska fakultetsnämnden har inte någon erinran mot förslagets grundtanke men föreslår införandet av ett uttryckligt provisionsförbud om det är detta som åsyftas.

Juridiska fakultetsnämnden

Spel på kredit

I 14 kap. 8 § första stycket spellagen (2018:1138) föreskrivs förbud för licenshavare och spelombud att erbjuda eller lämna krediter för insatser i spel. Utredningen har noterat att det bl.a. på licenshavarnas och spelombudens webbplatser förekommer erbjudanden om krediter som lämnas av annan i egenskap av kreditgivare. Utredningen föreslår införandet av ett uttryckligt förbud mot att främja upptagande av krediter, vilket antas medföra att den angivna annonseringen av krediter på spelbolagens webbplatser upphör.

Juridiska fakultetsnämnden tillstyrker förslaget i denna del.

Kreditprövning

Av 12 § KkrL framgår en skyldighet att göra en kreditprövning innan kredit beviljas. För att förtydliga att det inte medges några undantag härifrån föreslås att ordet ”alltid” infogas. Det föreslås att det i samma bestämmelse införs en skyldighet att hämta uppgifter från en extern databas när så behövs. Härmed avses i första hand det av utredningen föreslagna Skri-registret. Någon särskild civilrättslig sanktionsregel föreslås inte när kreditprövningen har eftersatts, utan enligt utredningen bör det kommande konsumentkreditdirektivet avvaktas.

Juridiska fakultetsnämnden har ingen erinran mot förslagen i denna del.

Räntetak och kostnadstak

Enligt 19 a § KkrL gäller ett räntetak om 40 procentenheter över referensräntan. Räntetaket gäller för såväl krediträntan som dröjsmålsräntan. Räntetaket gäller endast för högkostnadskrediter. Med högkostnadskredit avses ”en kredit med en effektiv ränta som minst uppgår till referensräntan enligt 9 § räntelagen (1975:635) med ett tillägg av 30 procentenheter och som inte huvudsakligen avser kreditköp eller är en bostadskredit”, 2 § KkrL.

Utredningen föreslår att ett räntetak ska införas för samtliga konsumentkrediter utom bostadskrediter och att räntetaket ska sänkas till 20 procentenheter över referensräntan. Detta medför bl.a. att utredningen föreslår att begreppet högkostnadskredit ska utgå.

Enligt 19 b § KkrL gäller ett kostnadstak som innebär att den totala kreditkostnaden inkl. uppläggningsavgift, dröjsmålsränta och inkassoavgifter oberoende av löptid inte får bli högre än kapitalbeloppet. Också detta tak är begränsat till högkostnadskrediter.

Utredningen föreslår att kostnadstaket ska utvidgas till att gälla samtliga konsumentkrediter utom bostadskrediter och kreditköpskrediter.

Det finns fördelar med att räntetaket och kostnadstaket ska gälla för fler konsumentkrediter. Regleringen får då mera säkert det önskade genomslaget. En kredit med en kreditränta strax under 30 procentenheter över referensräntan kan idag ha en dröjsmålsränta som överskrider räntetaket på 40 procentenheter och träffas inte av något kostnadstak, eftersom det ju inte är fråga om en högkostnadskredit, men om förslaget genomförs kommer det inte lika lätt att gå att undvika en sådan klassificering. De föreslagna sänkningarna av ränte- och kostnadstaken leder till att färre kredittagare kommer att hamna i betalningsbekymmer.

Juridiska fakultetsnämnden tillstyrker dessa förslag.

Tak för uppläggningsavgifter

Utredningen föreslår införandet av ett tak för uppläggningsavgiften. Taket föreslås vara 1 procent av prisbasbeloppet, dvs. drygt 500 kr. Detta ska gälla för samtliga krediter utom bostadskrediter.

Enligt 18 § KkrL har kreditgivaren rätt att ta ut avgifter som motsvarar den faktiska kostnaden. Svårigheterna med att utreda kostnadens storlek, och för den delen att bevisa den, motiverar att ett sådant schablonbelopp införs. Möjligen ska schablonbeloppet i någon mån relateras till kreditens storlek.

Juridiska fakultetsnämnden tillstyrker införandet av ett tak för uppläggningsavgiften, och har ingen erinran mot utformningen av det föreslagna taket.

Förlängning av kredittiden

Enligt 36 a § KkrL får kredittiden för en högkostnadskredit endast förlängas en gång.

Utredningen föreslår att regeln utvidgas till att gälla samtliga konsumentkrediter utom bostadskrediter.

Juridiska fakultetsnämnden tillstyrker förslaget i denna del.

Procedur vid ansökan om betalningsföreläggande

Utredningen föreslår att en sökande som träffas av ränte- och kostnadstaken ska vara skyldig att ange detta vid en ansökan om betalningsföreläggande enligt lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning (BfL). Om kostnadstaket är tillämpligt ska sökanden också ange takbeloppet och hur mycket som återstår innan taken nås. För det fall ett yrkande överskrider något av taken ska yrkandet av Kronofogdemyndigheten ex officio betraktas i sin helhet vara ogrundat eller obefogat, och därmed uppfattas som att konsumenten har bestritt ansökningen i sin helhet. Detta innebär att något utslag inte kan meddelas.

Juridiska fakultetsnämnden tillstyrker förslaget i denna del. Det kan emellertid övervägas om inte Kronofogdemyndigheten ska lämna konsumenten en upplysning om att ansökningen ska anses ha bestritts av konsumenten. Det kan också övervägas om inte ett överskridande av något av taken ska leda till automatisk avvisning eller automatisk avskrivning i stället för att betraktas som ett bestridande. Som reglerna är utformade ska en bestridd ansökan överlämnas till tingsrätt om sökanden begär det, 33 § BfL. Det kan finnas skäl att inte förenkla processen för kreditgivare som inte iakttar ränte- och kostnadstaken.

Nationellt skuld- och kreditinformationsregister

Utredningen föreslår införandet av skuld- och kreditinformationsregister, Skri-register. Detta föreslås till en början endast innehålla uppgifter om krediter i sedvanlig mening men som med tiden kan komma att byggas ut till att omfatta mera. Kreditgivarna ska till registerföraren rapportera om varje kredit som varje person bosatt i landet har, om betalningsdröjsmål och s.k. omfrågeuppgifter. Samtliga kreditgivare ska ha tillgång till registret.

Fakultetsnämnden ställer sig bakom detta förslag, och uppfattar detta vara ett mycket viktigt steg mot att säkerställa att kreditprövningen blir så rättvisande som möjligt, och mot att bekämpa överskuldssättningen.

Som utredningen noterar innebär insamlingen av och den omfattande tillgången till dessa känsliga personuppgifter ett ingrepp i den personliga integriteten. Med hänsyn till att bl.a. sanktionssystemet i EU:s dataskyddsförordning kan tillämpas vid bl.a. ovarsam hantering av personuppgifter får skyddet anses vara tillfredsställande.

Efter övervägande föreslår utredningen att registerföringsuppgiften ska anförtros företag i privat regi. Härefter blir det oklart om utredningen menar att det ska finnas endast en registerförare med

ett samlat nationellt register eller om det ska kunna finnas flera uppsättningar av Skri-register. Om det hade varit fråga om statlig registerföring hade det varit klart att endast ett register skulle komma i fråga.

Med hänsyn till att ägandet av privata företag kan komma under inflytande eller insyn av främmande makt avstyrker fakultetsnämnden förslaget att registret, eller registren, ska föras i privat regi.

För det fall att ett registerföringsmonopol skulle uppstå, de jure eller de facto, skulle det bli svårt att kontrollera monopolistens prissättning av den produkt som aktörerna enligt lag är förpliktade att köpa. Vid förande i statlig regi är prissättningen styrd av statens självkostnad, och prissättningen kan bli föremål för granskning.

Utredningen är av uppfattningen att registerföraren kan ha vilken organisationsform som helst. Strax därefter anges att det är "naturligt att utgå från att kreditupplysningsföretag som kan uppfylla de nämnda kraven är organiserade som aktiebolag eller ekonomiska föreningar", och något senare att Integritetsskyddsmyndigheten bör bemyndigas att meddela föreskrifter om tillståndskraven.

Fakultetsnämnden utgår från att utredningen har goda skäl för sin uppfattning att endast aktiebolag och ekonomiska föreningar kan komma i fråga men efterlyser att skälen härför redovisas i det fortsatta beredningsarbetet. Fakultetsnämnden anser därtill att det är oklart om utredningen menar att det skulle gå för sig att uppställa viss organisationsform som villkor trots att betänkandet fastslår att det råder valfrihet i detta hänseende. Det är också oklart om utredningen menar att Integritetsskyddsmyndighetens föreskriftsrätt skulle kunna utnyttjas för att uppställa bestämd organisationsform som villkor. En sådan möjlighet förefaller att stå i strid med den i betänkandet fastslagna utgångspunkten, och det framstår inte som lämpligt att meddela grundläggande tillståndsvillkor på så låg normhierarkisk nivå.

I betänkandet anges att det av en utländsk aktör som avser att bedriva kreditupplysningsverksamhet bör krävas att den har fast driftställe i landet. Detta krav ska gälla för att Integritetsskyddsmyndigheten ska kunna utöva tillsyn. Härefter anges att Integritetsskyddsmyndigheten bör bemyndigas att meddela föreskrifter om tillståndskraven.

Enligt fakultetsnämndens mening bör krav på fast driftställe i landet inte regleras på föreskriftsnivå. Möjligheterna till detta förefaller dessutom redan vara utstakade i lagen (1992:160) om utländska filialer m.m. I fråga om utländska aktörer med säte inom EES bör särskilt beaktas det omfattande undantag från filialkravet som anges i 2 § andra stycket. Ett sätt att undvika alla dessa problem är att låta registret föras i statlig regi.

Avräkningsordningen vid utmätning

I 13 kap. 13 § första stycket utsökningsbalken föreskrivs att det vid fördelning av medel som inflyter efter utmätning ska avräknas mot upplupen ränta och annan biförpliktelse innan avräkning sker mot utmätningens fordringens kapitalbelopp. Utredningen föreslår en omvänd avräkningsordning, nämligen att influtna medel i första hand ska avräknas mot kapitalbeloppet.

Den nu gällande avräkningsordningen i utsökningsbalken överensstämmer med den som gäller vid (frivillig) betalning i enlighet med 9 kap. 5 § andra meningen handelsbalken, och förefaller vara i linje med den avräkningsordning som gäller för creditsäljares (tvångsmässiga) återtaganderätt vid konsumentkreditköp eller avbetalningsköp. Vederligen har denna avräkningsordning inte heller ifrågasatts vid frivillig betalning enligt 31 § KkrL eller 6 § första stycket lagen (1978:599) om avbetalningsköp mellan näringsidkare m.fl. (AvbetKöPL).

Utredningens förslag hade kunnat vara något som skulle kunna göra skillnad för överskudsatta om inte borgenären, såsom föreslås, när som helst före fördelningen ska kunna neutralisera den föreslagna avräkningsordningen genom att ange motsatsen. Kreditgivarna kommer utan någon som helst tvekan mangrant att infoga ett standard-meddelande i utmätningens ansökningsmallen om att medel i första hand ska avräknas i enlighet med den nuvarande avräkningsordningen. De enda borgenärer som skulle få bära konsekvenserna av detta uttryck för samhällets kamp mot överskudsättningen vore de som skulle förbli okunniga om denna möjlighet, dvs. endast de som inte antingen är professionella kreditgivare eller andra näringsidkare med storskaliga fordringar, eller nyttjar inkassobolag.

Förslaget har också svagheten att detta omfattar samtliga fall av utmätning, även sådana som inte rör konsumentkrediter. Det är svårt att förklara varför den ordinära avräkningsordningen enligt 9 kap. 5 § handelsbalken inte skulle lämpa sig vid utmätning.

Juridiska fakultetsnämnden avstyrker förslaget i denna del.

Den föreslagna avräkningsordningen skulle emellertid kunna göras tillämplig på enbart konsumentfordringar, och göras obligatorisk på så vis att Kronofogdemyndigheten vid fördelningen aldrig skulle få avräkna på annat sätt. Kronofogdemyndighetens avräkning skulle emellertid i avsaknad av uttrycklig reglering härom inte med säkerhet påverka de bakomliggande civilrättsliga förhållandena. Det skulle i så fall kunna medföra att borgenärerna skulle vara obetagna rätten att först avräkna mot ränta och kostnader, vilket skulle kunna leda till att ett högre kapitalbelopp skulle föreligga än det som Kronofogdemyndigheten angett i sin beräkning, vilket skulle ge upphov till oklarheter för gäldenärerna. Det bör därför klart framgå att avräkningsordningen vid utmätning har civilrättslig verkan. Detta kan förslagsvis ske i 31 § KkrL och, om så befinnes angeläget, 6 § AvbetKöpl.

Översyn över kommunal budget- och skuldrådgivning

Juridiska fakultetsnämnden har ingen erinran mot förslaget i denna del.

Remissvaret har på fakultetsnämndens uppdrag beslutats av dekanus, professor Jessika van der Sluijs. Yttrandet har beretts av professor Jori Munukka. Föredragande har varit Sandra Persson. Yttrandet har expedierats av Juridiska fakultetskansliet.

Jessika van der Sluijs

Sandra Persson